

MÜŞRİKLERİN Hz. PEYGAMBERDEN MUCİZE TALEPLERİ VE GENEL OLARAK İRHASATA YAKLAŞIM

1. Nübüvvetin Kanıtlanmasında Mucizenin Yeri

Peygamberler, Allah tarafından seçilmiş kişilerdir. Onlar, beşer olarak bizden birileridir ve bu yönleri ile herhangi bir şeyi ispata muhtaç değildirler. Ancak Allah tarafından seçildikleri ve O'nunla irtibat halinde oldukları iddiası kanıtı muhtaçtır. Bu nedenle de peygamber olarak ortaya çıkan kişinin iddiasını ispat edecek deliller ortaya koyması gerekir. Bunun en pratik yolu mucize olarak adlandırılan ve yalnızca peygamberlerin yapabileceği işleri yapmaktır. Allah Teala peygamberlerin iddialarının doğruluğunu kanıtlamak için başkalarının yapamayacağı olağanüstü işleri onların elinden yaratmıştır. Nitekim *Tevrat*'ta Hz. Musa, Yeşu, İlya ve Elişa'ya ve *İnciller*'de Hz. İsa'ya birçok mucize nisbet edildiği gibi Kur'ân-ı Kerim'de de peygamberlerden söz edilirken onlara verilen birtakım mucizelerden söz edilmektedir. Tufan ve Hz. Nuh'un gemisi, Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması¹, Hz. Salih'in deve mucizesi², Hz. Musa'nın asasının yılanı dönüşmesi,³ denizi yarması⁴, Taştan su çıkarması ve ona gökten kudret helvası ile bildircin eti indirilmesi⁵, Hz. Yakub'un oğlu Yusuf'un kokusunu çok uzaktan alması⁶, Hz. Süleyman'ın karınca ile konuşması ve onun sözünü anlaması⁷, kuşla konuşması⁸, Hz. İsa'nın çamurdan yapılmış kuşları diriltmesi, kör ve alacalıyı iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, insanların evlerinde ne yeyip ne bitirdiklerini bilmesi⁹ bunlardan bazılarıdır. Bu peygamberler mucize gösterirler de kâinatın efendisi olan Hz. Muhammed niçin bu tür ilahî mazharlara nail olmasın?

2. Hz. Muhammed'in Gösterdiği Mucizeler

a. Gaybtan Haber Verme Şeklindeki Mucizeler

Yahudi, Hıristiyan ve müşrikler Resûl-i Ekrem'in peygamberliğinin doğruluğunu sınamak için mazi, hal ve istikbale ilişkin birtakım konuları ona sorup beşerî imkânları ile sahip olamayacağı bazı hususlarda kendilerine açıklamalarda bulunmasını istemişlerdir. Hz. Peygamber bu tür talepleri vahiyle bilgilendirildiği ölçüde karşılamış, vahiyle bilgilendirilmediği durumlarda ise beşer olduğunu ve gaybı bilmediğini ifadeden geri kalmamıştır. Nitekim kendisine Ashâb-ı Kehftten sorulması üzerine vahyin nüzûlünü beklemeden ertesi gün bilgi verebileceğini söylemiş, vahyin gelişi gecikince de zor durumda kalmıştır. Bunun üzerine ona Allah'ın dilemesine bağlamadıkça hiçbir şey için "Bunu yarın

¹ Enbiya 21/68-71

² Şuarâ 26/141-158

³ Tâhâ 20/65-70

⁴ Şuarâ 26/63-66

⁵ A'raf 7/1160

⁶ Yûsuf 12/94

⁷ Neml 27/18-19

⁸ Neml 27/16, 20-28

⁹ Âl-i İmrân 49; Maide 110

yapacağım" dememesi uyarısı yapılmıştır.¹⁰ İstikbalde nelerle karşılaşacağı sorulunca da "Bana ve size ileride ne yapılacağını bilemem. Ben sadece kendime indirilen vahye tabi olmalıyım."¹¹ demesi istenmiştir.

Kur'ân Hz. Adem, Nuh, Yûsuf, Dâvûd, Yakub, Zekeriyya, Yahya, Meryem, Hızır ve Ashâb-ı Kehf gibi geçmişe ve Bizanslıların İranlıları yeneceği, Bedir'de müşriklerin bozguna uğrayacağı, Mekke'nin fethedileceği ve Müslümanların geleceğinin parlak olacağı gibi geleceğe dair haberlere yer vermekte ve Hz. Peygamber'i bu kişi ve olaylar hakkında bilgilendirmektedir¹². Ancak Hz. Peygamberin verdiği gaybî haberler Kur'ân'la sınırlı değildir. O, bunlar dışında da gaybten haberler vermiştir. Örneğin düşmanlarının kendisi hakkında kurdukları bazı tuzakları, bazı şehir ve ülkelerin fethedileceğini, fitne ve savaşların ortaya çıkacağını, kıyamete doğru bir kısım alametin zuhur edeceğini önceden haber vermiştir.¹³

Maziye ait hadiseler örnek, geçmiş peygamberlerin kıssaları ve eski ümmetlerin halleridir. Resûlullah bu kıssa ve halleri Ehl-i Kitab alimlerinin huzurunda zikretmiş, onların hiçbirini onu yalanlamamıştır. Halbuki o ne eski kitapları okumuş ne de Ehl-i Kitab ile bir arada bulunmuştu. Demek ki o bu haberleri vahye müsteniden veriyordu.

İstikbale ilişkin haberlere örnek olarak ise; Bedir savaşı gününde düşman ordusundan bazı kişilerin öldürüleceğini yerleriyle birlikte önceden haber vermesi ve aynen haber verdiği gibi vuku bulması¹⁴, İran şahının saltanatının yıkılacağını bildirmesi, İslam dininin diğer dinlere üstün gelip şark ile garbın en uzak noktalarına kadar yayılacağını duyurması gösterilebilir.¹⁵

b. Akî ve Manevî Mucizeler

Kur'ân'da verilen bilgilerden, daha önce gönderilen peygamberlere kendi dönemlerinde yaygınlık kazanmış bulunan ilim ve sanatlardan mucizeler verildiği, onların bu yöntemle insanları daha kolay etki altına alma imkanı buldukları anlaşılmaktadır. Peygamberimiz döneminde ise insanlığın eski ümmetlere göre bilgi, görgü, tecrübe bakımından daha fazla geliştiği; o günkü muhataplarının dil, mantık, hitabet, şiir gibi edebî sanatlarda daha çok ilerlediği ve akî bakımdan olgunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle insanları ruhî ve ahlâkî bakımdan olgunlaştırmayı hedeflemiş olan Hz. Muhammed, bu gayesine ulaşmak için olağanüstü yollara başvurmaktan daha çok insanın aklına ve hislerine hitap etmeyi tercih etmiştir. Onun getirdiği Kur'ân, insanı kendisi ve çevresi üzerinde

¹⁰ el-Kehf 18/23-24

¹¹ el-Ahkâf 46/9

¹² Geniş bilgi için bk. İlyas Çelebi, *İslam İncisinde Gayb Problemi*, s.103-109.

¹³ Bu haberler için bk. İlyas Çelebi, *age.*, s. 123-142.

¹⁴ Müslim "Cenne", 17.

¹⁵ İstikbale dair haberlere örnek olarak şu ayetler gösterilebilir:

"Yakında o (müşrik) topluluğu bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır" (el-Kamer 54/45). Ayeti ile "Hani Allah, iki taifeden birinin size boyun eğeceğini va'd etmişti." (el-Enfal 8/7) ayetinin verdiği haberler Bedir'de gerçekleşmiştir.

"Siz çetin savaşçıları olan bir kavme yakında davet olunacaksınız." (el-Fetih 48/16) haberi Beni Hanife veya İranlılarla yapılan savaşa;

"Herhalde sana Kur'ân'ı farz kılan Allah eninde sonunda seni o dönüşü arzu edilen yere (Mekke'ye) döndürecektir." (el-Kasas 28/85) haberi ise Mekke'nin fethine işaret etmektedir.

düşünmeye davet etmekte, ondan hayvanlar ve bitkiler üzerinde gözlemlerde bulunmasını ve dünyada olup bitenlerden sonuçlar çıkarmasını istemektedir. Bu çerçevede tarihten alınan örneklerle, hakikati kabul etmiş olanların hep kazançlı çıktıklarını, onu inkar ve reddedenlerin ise hüsrana uğradıklarını bildirmektedir.

Hz. Peygamberin nübüvvetinin aklî ve manevî delillerinin başında Kur'ân gelir. Kur'ân, kendisinin düşünen kimseler için yeterli delil olduğunu belirtir.¹⁶ Ayrıca Hz. Peygamber'in güzel ahlakı, en güzel örnekleri sunması, gaybtan haber vermesi ve yetersiz gücüne rağmen düşmanlarına galip gelmesi gibi hususlar muhataplarını düşünmeye sevk eden aklî deliller olarak görülebilir. Aklî mucize ile Kur'ân'ın edebi güzelliği ve taklit edilemezliği ile Hz. Muhammed'in yakînî inancı ve ahlakî güzelliği öne çıkarmıştır.¹⁷

Hakikat ehlinin tercihi hissî ve gayptan haber verme şeklindeki mucizeler değil, aklî mucizelerdir. Kur'ân da bunları diğerlerine tercih etmektedir. Asr-ı Saâdet'te Hz. Hatice, Ebû Bekir, Ömer, Ebû Zer gibi mütefekkir ve fazilet sahibi sahâbiler hep bu yolla hidayete erişmişlerdir. Ebû Cehil, Ebû Leheb gibi kalbleri hased ve düşmanlıkla katılmış kişiler ise hissî mucizeler istemişlerdir. Herakliyus ile Ebû Süfyan ve Cafer et-Tayyar ile Habeş hükümdarı arasında geçen diyaloglara göz attığımız zaman sorulan soruların ve merak edilen konuların peygamberin aklî/manevî yapısı ile ilgili olduğu görülür.¹⁸

c. Hissî mucizeler

Peygamberlerin ölüyü diriltmek, ateşte yanmamak, a'mayı iyileştirmek, taşı konuşurmak gibi duyu organlarına hitap eden olağanüstü fiillerine hissî/maddî mucizeler denilir. Bunlar duyulara hitap ettikleri için bizzat görenler üzerinde gayet etkili olabilmektedirler. Hz. Muhammed'e hissî mucize verilip verilmediği konusu tartışmalara neden olmuştur. Ona hissî mucizelerin verildiğini bizzat Kur'ân'dan örneklerle açıklayanlar yanında ona hiçbir hissî mucizenin verilmediğini ve bu tarz bir örneğin Kur'ân'da yer olmadığını iddia edenler de vardır. Birinci görüşü savunanlar Bedir ve Hendek savaşlarına meleklerin katılması, Resûlullah'ın eline alıp serptiği bir avuç kumun düşmanların gözlerine isabet edip görmelerini engellemesi, ayın ikiye yarılması, İsrâ hadisesi gibi örnekler vermektedirler. Nitekim Enfâl sûresinde Bedir savaşıyla ilgili olarak: *"Hatırlayın ki, siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, ben peşpeşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim, diyerek duanızı kabul buyurdu. Allah bunu (meleklerle yardımı) sadece müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır. Çünkü Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. O zaman katından bir güven olmak üzere sizi hafif bir uykuya daldırıyordu; sizi temizlemek, şeytanın pisliğini (verdiği vesveseyi) sizden gidermek, kalplerinizi birbirine bağlamak ve savaşta sebat ettirmek için üzerinize gökten bir su (yağmur) indiriyordu. Hani Rabbin meleklerle: 'Muhakkak ben sizinle beraberim; haydi iman edenlere destek olun; Ben kâfirlerin yüreğine korku salacağım; vurun boyunlarına! Vurun onların bütün parmaklarına!' diye vahyediordu."*¹⁹

Aynı sûrenin 17. ayetinde ise *"(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü onları; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı ve bunu, mü'minleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allah işitendir, bilendir."* buyurulmaktadır.

¹⁶ Bakara 2/209; Nisâ 4/174; A'raf 7/185; Ankebût 29/50-51.

¹⁷ M. Watt, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, Ankara 1982, s. 89-90.

¹⁸ Nedvî, *Asr-ı Saâdet*, III, 1311-1313.

¹⁹ el-Enfâl 8/9-12.

Âl-i İmrân sûresinde ise üçbin ve beşbin meleklerle desteklendiği haber verilerek şöyle buyurulmaktadır: *“Andolsun, sizler güçsüz olduğunuz halde Allah, Bedir'de de size yardım etmişti. Öyle ise, Allah'tan sakının ki O'na şükretmiş olasınız. O zaman sen, mü'minlere şöyle diyordun: İndirilen üç bin meleklerle Rabbinizin sizi takviye etmesi, sizin için yeterli değil midir? Evet, siz sabır gösterir ve Allah'tan sakınırsanız, onlar (düşmanlarınız) hemen şu anda üzerinize gelseler, Rabbiniz, nişanlı beş bin meleklerle sizi takviye eder.”*²⁰

Kaynaklarda bu yardımın bizzat Hz. Peygamberin talebi üzerine indirildiği bildirilerek şu bilgilere yer verilmektedir: Bedir günü Hz. Peygamber müşriklerin bin kişiden fazla, kendi ashabının ise üçyüz civarında olduğunu görünce kibleye dönüp ellerini kaldırarak şöyle dua etti: *“Ey Allahım! Bana ne söz verdiysen onu gerçekleştir. Eğer canlarını sana teslim etmiş olan bu küçük topluluk yok olursa, yeryüzünde sana kulluk edecek kimse kalmayacak...”*²¹ Bunun üzerine Allah melekleri göndererek elçisine yardımda bulunmuştur.

Ayrıca Bedir savaşıyla ilgili olarak Allah Teala'nın Resûlullah'a rüyada Bedir sahnesini az da olsa gösterdiği²², karşı karşıya geldiklerinde Müslümanları düşmanlarına çok, düşmanlarını ise Müslümanlara az gösterdiği²³, Müslümanların kalblerine sekine indirdiği, susuzluk çekmemeleri için ihtiyaç duydukları anda yağmur yağdırdığı, Resûlullahın müşriklerin üzerine serptiği bir avuç kumun onların gözlerine girerek ilgi ve dikkatlerini dağıttığı ve bu sayede Müslümanların onları katletmesinin kolaylaştığı haber verilmektedir.

Hendek savaşına örnek olarak ise bu savaşta müşrikleri bozguna uğratan meleklerin gönderilmesi ve fırtınanın kopması gösterilebilir. Bu olay Kur'ân'da şöyle anlatılmaktadır: *“Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın: Düşman orduları size saldırdığı bir zamanda onlara karşı sizin görmediğiniz ordular ve bir kasırga göndermiştik. Allah, ne işlerseniz hepsini hakkıyla bilendir.”*²⁴

Bir başka örnek ise inşıkak-ı kamer mucizesidir. Bu olay nübüvvetin sekizinci yılında Mekke'de vuku bulmuştur. Kamer suresinin ilk ayetinde *“Kıyamet yaklaştı ve ay ikiye yarıldı”* buyurulmaktadır. Bu konuda hadis literatüründe otuzun üzerinde rivayet bulunmakla beraber, bunlar rivayet silsilesi olarak birleştirildiği takdirde üç veya dört rivayete inmektedir. Rivayetlerde olayın Mekke, Mina ve Hira'da iken yaşandığı şeklinde farklılıklar vardır.

Muhatapları açısından mucizeler hüccet/burhan ve nusret/teyid mucizeleri olarak ayrılır. Hüccet/burhan mucizeleri talep üzerine vuku bulur. Bunlar daha çok insanların nübüvvetle ilgili bilgisini takviyeye yöneliktir. Hissî mucizeler bu türden olup daha çok peygamberin zayıf olduğu dönemlerde vuku bulmuşlardır. Nusret ve te'yid mucizeleri ise peygamberin etrafında toplanan, ona inanan zayıf, fakir ve mazlum insanlara, talepleri olmaksızın gösterilen mucizelerdir.

3. Mucizede Tehaddinin Zorunlu Olup Olmadığı

Kur'ân, hem lafzı hem de anlamı bakımından mucize olup Arap edebiyatının zirvede olduğu bir dönemde gönderilmiştir. O, kendisinin mucize olduğunu bizzat kendisi haber verir ve bir benzerinin insanlar tarafından getirilemeyeceğini bildirerek Arap olan ve olmayan bütün ediplere meydan okur. Hz. Muhammed'in onu uydurduğunu iddia edenlerden, önce

²⁰ Âl-i İmrân 3/123-125

²¹ Buhârî, “Cihad”, 89; “Megazî”, 4; “Tefsir”, 54; Müslim, “Cihad”, 58

²² el-Enfâl 8/43

²³ el-Enfâl 8/44

²⁴ el-Ahzâb 33/9

insan ve cinler dahil Allah dışındaki bütün yardımcılarını çağırarak onun bir benzerini ortaya koymalarını²⁵ arkasından onun gibi on sûre getirmelerini²⁶, bunu da yapamadıkları ortaya çıkınca hiç olmazsa onun gibi bir sure getirmelerini ister ve bunu asla başaramayacaklarını bildirir.²⁷ Bu meydan okuma karşısında bütün edipler aciz kalmışlardır. Onlar şayet kendilerinde böyle bir güç görselerdi bunu mutlaka yaparlardı. Çünkü onlar Hz. Peygamberin davasını iptal etmeyi son derece önemsiyorlardı. Fakat böyle bir şey yapamamışlardır.

Hz. Peygamberin mucizelerinin pek çok olduğunu ve onların tümünü saymaya eserinin yetmeyeceğini kaydeden Ahmed Cevdet Paşa şunları zikretmektedir: Allah Teala her peygambere kendi döneminde iştihar etmiş şeyler türünden mucizeler vermiştir. Bizim peygamberimiz döneminde ise şiir ve inşa meşhur idi ve Kur'ân ona bu türden bir mucize olarak verilmiştir. Velid b. Muğîre, Utbe b. Rebîa gibi müşriklerin ileri gelenleri Kur'ân'dan okunan bazı bölümleri dinleyerek hayran kalmışlardır. Aralarında peygamberin durumunu değerlendirmek üzere toplandıklarında kahin, şair, sahir, mecnun gibi yakıştırmaların her biri bizzat kendileri tarafından reddedilmiştir.²⁸

Müşriklerin Hz. Peygamber'den istediği mucizeleri şu şekilde sıralayabiliriz: Tarıma elverişli olması için Mekke arazisini ovaya çevirmesi ve yerden pınarlar akıtması²⁹, Peygamberin kendisine ait hurma ve üzüm bağlarının olması ve bunların arasından şarıl şarıl ırmaklar akması³⁰, altından bir ev inşa etmesi veya hazinelere sahip olması,³¹ Hz. Musa'ya verilen hissi mucizelerin bir benzerinin kendisine de verilmesi,³² haber verdiği azabı bir an önce getirmesi,³³ Allah ve melekleri kefil olarak getirmesi,³⁴ semaya yükselip oradan okuyacakları bir kitap getirmesi.³⁵

Bu husus İsra suresinde şöyle dile getirilmektedir:

“Onlar: “Sen, dediler, bizim için yerden bir kaynak fişkirtmedikçe sana asla inanmayacağız.”

“Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; öyle ki, içlerinden gürül gürül ırmaklar akıtmalısın.”

“Yahut, iddia ettiğin gibi, üzerimize gökten parçalar yağdırmalısın veya Allah'ı ve melekleri gözümüzün önüne getirmelisin.”

“Yahut da altından bir evin olmalı, ya da göğe çıkmalısın. Bize, okuyacağımız bir kitap indirmediğin sürece (göğe) çıktığına da asla inanmayız.» De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece beşer bir elçiyim”³⁶

²⁵ el-İsra 17/88

²⁶ (Hud 11/13)

²⁷ (el-Bakara 2/23-24; Yunus 10/38)

²⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefâ*, İstanbul 1966, s. 75-80.

²⁹ (İsra 17/90)

³⁰ (İsra 17/91; Furkan 25/8)

³¹ (Hud 11/12; İsra 17/92; Furkan 25/8; Zuhuruf 43/53)

³² (Kasas 28/48)

³³ (En'am 6/57-58; Enfal 8/32; Yunus 10/48-53; Hud 11/8; Ra'd 13/6; Yasin 36/48; Saffat 37/176; Sad 38/16; Şura 42/18; Zariyat 51/12-14; Mücadile 58/8; Mearic 70/1-3)

³⁴ (Bakara 2/118; En'am 6/8,111; Hud 11/12; Hicr 15/7; İsra 17/92; Furkan 25/7, 21)

³⁵ (Nisa 4/153; En'am 6/7; İsra 17/93; Müddessir 74/53)

³⁶ el-İsra 17/90-93

Enbiya sûresinde ise şu şekilde ifade edilmektedir:

"Hayır, dediler, (bunlar) saçma sapan rüyalaradır; bilakis onu kendisi uydurmuştur; belki de o, şairdir. (Eğer öyle değilse) bize hemen, öncekilere gönderilenin benzeri bir âyet getirsin."

"Bunlardan önce helâk ettiğimiz hiçbir belde iman etmemiştii; şimdi bunlar mı iman edecekler?"³⁷

4. Mucize Taleplerine Kur'ân'ın Cevabı

Kur'ân, genelde hissi mucize taleplerine olumsuz bakmakta, Hz. Peygamber'den hissi mucize isteyenlerin bilgisiz, kafir ve münkirler olduğunu haber vermekte³⁸, onlara mucize gösterildiğinde iman etmeleri gerekirken Hz. Muhammed'in kahin ve sihirbaz olduğunu söylediklerini kaydetmekte,³⁹ "Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirerek bunun eskiden beri devam eden bir büyü olduğunu söylerler"⁴⁰ buyurmaktadır. Cenâb-ı Hak onlara kendisinin "sadece beşer bir elçi" olduğunu söylemesini bildirmekte ve iddialarını görmemesinin gerekçesini şu şekilde açıklamaktadır:

"De ki: Ben size Allah'ın hazineleri yanımdadır, demiyorum. Gaybı da bilmem. Size ben bir meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunan Kur'ân'a uyarım."⁴¹

"De ki: Ben Allah'ın dilediğinden başka, kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan topluluk için bir uyarıcı ve müjdecğim."⁴²

"Ona Rabbinden bir mucize indirilmeli değil miydi? derler. De ki: Mucizeler ancak Allahın katındandır. Ben ise, sadece apaçık bir uyarıcıyım! Kendilerine okunmakta olan kitabı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi? Elbette iman eden bir kavim için onda rahmet ve ibret vardır."⁴³

"Ehl-i Kitab senden, kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyor. Onlar Musa'dan, bunun daha büyüğünü istemişlerdi de, "Bize Allah'ı apaçık göster" demişlerdi. Zulümleri sebebiyle onları hemen yıldırım çarptı..."⁴⁴

"Rablerinin ayetlerinden onlara bir ayet gelmeye dursun, o ayetlerden ille de yüz çevirirler. Gerçekten onlar, kendilerine hak geldiğinde onu yalanlamışlardı. Fakat yakında onlara alay ettikleri şeyin haberleri gelecektir. Görmediler mi ki onlardan önce yeryüzünde size vermediğimiz bütün imkanları kendilerine verdiğimiz, gökten üzerlerine bol bol yağmurlar indirip evlerinin altından ırmaklar akıttığımız nice nesilleri helak ettik. Biz onları günahları sebebiyle helak ettik ve onların ardından başka nesiller yarattık. Eğer sana kağıt üzerine yazılmış bir kitap indirseydik de onlar elleriyle onu tutmuş olsalardı, yine de inkar ediciler, bu apaçık büyüden başka bir şey değildir, derlerdi."⁴⁵

³⁷ el-Enbiya 21/5-6.

³⁸ (el-Bakara 2/118; el-En'am 6/8; Yunus 10/20; er-Ra'd 13/7;Taha 20/133; el-Ankebût 29/50),

³⁹ (et-Tur 52/29; el-Hâkka 69/42; el-Müddessir 74/24)

⁴⁰ (el-Kamer 54/2)

⁴¹ (el-En'am 6/50)

⁴² (el-A'raf 7/188).

⁴³ (Ankebût 29/50-51)

⁴⁴ (en-Nisa 4/153)

⁴⁵ (el-En'am 6/4-7).

“Muhammed’e (görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya! Dediler. Eğer biz öyle bir melek indirseydik, elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine göz bile açtırılmazdı.”⁴⁶

“Eğer Peygamberi bir melek kılsaydık muhakkak ki onu insan suretine sokar, onları yine düşmekte oldukları kuşkuya düşürürdük.”⁴⁷

“Eğer onların yüz çevirmesi sana ağır geldi ise, yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ya da göğe çıkabileceğin bir merdiven ara ki onlara bir mucize gösteresin.”⁴⁸

“Biz onlara melekleri indirseydik, ölümler de onlarla konuşsaydı ve her şeyi toplayıp karşılıklarına getirseydik, Allah dilemedikçe yine de inanacak değillerdi.”⁴⁹

“Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendini helak edeceksin! Biz dilesek onların üzerine gökten bir mucize indiririz de, ona boyunları eğilip kalır...”⁵⁰

İsrâ sûresi 59. ayette: “Bizi, ayetler (mucizeler) göndermekten alıkoyan tek sebep, önceki toplumların onlara hep yalan gözüyle bakmış olmalarıdır. Nitekim Semud kavmine uyarıcı bir mucize olarak bir dişi deve verdik, ama onlar bunu dikkate almadılar. Oysa biz, bu kabil mucizeleri yalnız korkutup uyarmak amacıyla göndermişizdir.”

Burada inkarcıların kendilerine mucize gönderilmesini istedikleri görülmektedir. Nitekim Abdullah b. Abbas’ın rivayetine göre Mekke müşrikleri Resûlullah’tan Safa tepesini altın ve gümüş yapmasını istemişlerdi. Ayet-i kerimeden anlaşıldığına göre daha önceki kavimler de bu tür mucizeler istemişlerdi. Ancak onların asıl maksadı inanmak değildi. Allah Teala onların peygamberlerinden istediği bu mucizeleri tahakkuk ettirmiş fakat iman etmedikleri için de onları helak etmişti. Bu Allah’ın bir kanunudur. Eğer Hz. Muhammed de müşriklerin istedikleri bu nevi mucizeleri göstermiş olsaydı, -ki onlar yine de inanmayacaklardı- o takdirde geçmiş kavimler gibi onlar da helak olacaklardı.

5. İrhasat

a. İrhasatın Tanımı ve Gerekçeleri

İrhas, sözlükte “sıkmak; desteklemek” anlamına gelen **rehs** kökünden if’âl kalıbında türemiş bir terim olup “desteklemek; hayır kaynağı haline getirmek; müjdecisi kılmak” mânalarına gelir. Peygamberden nübüvvet öncesi dönemde sadır olan hârikulâdeler için kullanılır. Hz. Peygamber’in geleceğine ilişkin Eski ve Yeni Ahid, Hint Puranaları, Zend Avesta ve Desatir gibi kutsal metinlerde müjdeler yer aldığı gibi⁵¹, Hz. Muhammed gönderilmeden önce Arap kabilelerinde de, kendi aralarından geleceğini bekledikleri bir peygamber inancı vardı⁵². Bu tür beklentiler nübüvveti bir tür hazırlık oluşturduğu kabul

⁴⁶ (el-En’am 6/8).

⁴⁷ (el-En’am 6/9).

⁴⁸ (el-En’am 6/35)

⁴⁹ (el-En’am 6/111)

⁵⁰ (eş-Şuara 26/3-4)

⁵¹ Namık Yazıcı, *Peygamberimizin Mucizeleri*, İstanbul 1987, s. 29-44.

⁵² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 24; Asım Köksal, *Mekke Devri*, s.122.

edilmiştir. Peygamberlerin biri velayet ve diğeri de nübüvvet olmak üzere iki mertebelerinden söz edilir. Onların nübüvvetten önceki derecelerinin velayet mertebesinden aşağı olmadığını söyleyen bazı Sünnî âlimler bu tür olayları keramet türüne dahil etmişlerdir. Mu‘tezile kelâmcıları ise mucizenin nübüvvet iddiasıyla gerçekleştiğini, dolayısıyla irhâs diye bir şeye ihtiyaç bulunmadığını, eğer böyle bir şey vuku bulmuşsa, bunun bir önceki peygamberin mucizesi sayılabileceğini ileri sürmüşlerdir.

b. İrhasat Olarak Değerlendirilen Olaylar

Duhâ suresinde Allah Teala'nın onu “öksüz bulup barındırdığı, şaşırılmış bulup doğru yola erıştirdiği, fakir bulup zenginleştirdiği”; İnşirah sûresinde ise “göğsünü açıp genişlettiğini, üzerinden belini büken yükü kaldırdığını, şanını ve ününü yücelttiğini” bildirmektedir. Buhârî, Müslim ve Nesâî gibi sahih kaynaklarda Mi'raç olayı öncesinde vuku bulunduğu kaydedilen Şerh-i Sadr olayı, hakiki manası yanında Resûl-i Ekrem'in kalbinin kin ve haset gibi her türlü beşerî nakiseden temizlenerek, yerlerine şefkat ve merhametin konulması anlamına da gelmektedir⁵³. Kur'ân dışında hadis, a'lamü'n-nübüvve, beşairü'n-nübüvve, delâilü'n-nübüvve gibi kaynaklarda Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın alnında bir nurun belirlediği, dünyaya geldiği gece bulunduğu evin nurla dolduğu, dünyada büyük değişikliklerin meydana geldiği örneğin Kısra'nın sarayının 14 burcunun yıkıldığı, Ateşperest İranlıların bin yıldan beri sürekli yanan kutsal ateşlerinin söndüğü, suyu çekilmiş olan Semâve vadisinin taşıp sular altında kaldığı, Sâre gölünün kuruduğu; Hz. Muhammed'in (sas) süt annesine verildiğinde aileye bereket geldiği, Halime'nin koyunlarının normalin üzerinde süt verdikleri, bu dönemde göğsünün yarıldığı, Şam seyahati esnasında bir bulutun onu gölgelediği, yol boyunca ağaç ve taşların onu selamladığı, gördüğü rüyaların aynen çıktığı, Fil hadisesinde olduğu gibi Kureyş kabilesinin Habeş saldırılarından korunduğu gibi olaylar anlatılmaktadır.

Bu tür hadiselerin bir kısmının rivayet itibariyle zayıf, hatta uydurma olduğu söylenebilir. Ancak Kur'ân'da Hz. İsa ilgili olarak anlatılan örneklere bakıldığında vukuu tartışmalı olsa da cevazı hakkında bir şey söylenemez.

6. Literatürde Hz. Peygamber'in Mucizeleri

1. Hadis ve Siyer Kaynaklarında

Hz. Peygamber'in mucizelerine Kur'ân-ı Kerim yanında hadis kitapları, A'lamü'n-nübüvve, Delâilü'n-nübüvve, Hasaisü'n-nebi, Fezailü'n-nebi, Beşairü'n-nebi ve siyer türünde eserlerde de yer verilmiştir. Zaman zaman bu kaynaklarda adeta yarışa girilerek Kur'ân'ın tutumu ile bağdaşmayan literatürler oluşturulmuştur. Buhârî, Menakıb 25'te peygamberliğin alametlerine ilişkin rivayetlere yer verilir. Bunların arasında suların çoğalması, yemeğin bereketlenmesi, duasının akabinde yağmurun yağması, kütüğün inlemesi, Süraka'nın atının tökezlemesi ve geleceğe yönelik bir takım ihbarlar vardır. Buhârî ve Müslim gibi muteber hadis kitaplarında yer alan haberlerle Siyer, Meğâzî, Şemâil, Hasais, Şevahid, Delâil, A'lam, Fezâil, Mevlid ve Mucizât türü eserlerde yer alan haberler arasında büyük farklar vardır.

⁵³ Nedvi, *Asr-i Saadet*, III, 1527.

Siyer kitaplarında pek çok mucize zikredilmekte olup bu konuda epeyce eser de telif edilmiştir. Biz genel durumu göstermek için birkaçına işaret edeceğiz:

İbn İshak Hz. Peygamberin şu mucizelerine yer verir:

İbn Mürre'nin babasından naklettiğine göre Resûlullah ile bir seferde iken kendisine, "Şu iki hurma ağacına git ve birleşmelerini söyle" demiştir. O da gidip Resûlullah'ın emrini iletmiştir. Bunun üzerine bu iki ağaç köklerinden ayrılarak bir araya gelmişlerdir, çocuğunun yedi seneden beri cinlere uğradığını ve günde iki defa rahatsızlığının tekrar ettiğini söyleyen bir kadının, çocuğunu getirterek ağzına üfürüp "Çık ey Allah'ın düşmanı" dediği ve çocuğun iyileştiği, sahibi tarafından kesilmek istenen devenin Resûlullah'a şikayete gelmesi, doğuştan dilsiz olan bir çocuğu iyileştirmesi, bir ağacın dalını çağırması üzerine, kendisine gelmesi ve "git!" demesiyle de yerine dönmesi, hayvanların kendisi ile konuşmaları, bir kırba su ile birçok insanın hem susuzluğunu gidermesi hem de abdest almalarını sağlaması...⁵⁴

Kadı İyaz, Hz. Peygamber'in büyük ve meşhur mucizelerini şöyle derlemiştir:

Abdullah b. Selam'ın Hz. Peygamberin yüzünü görünce yalancı yüzü olmadığını anlaması, aynı şekilde Ebû Rimse et-Teymî, Dımad, Çâmi' b. Şeddâd da Hz. Peygamber'i ilk gördüklerinde onun peygamber olduğunu anlayıp iman etmişlerdir.

Hız. Peygamberin mucizeleri, insan oğlunun kudreti dahilinde olanlar ve onun kudreti dışında bulunanlar olmak üzere iki türdür. Birincisini Allah onların elinden almıştır ör. Ölümü temenni etme gibi (sarfe), ikincisi ise ölülerin diriltilmesi gibi kudret haricindedir.

Öte yandan Hz. Peygamberin mucizeleri katf olarak bilinip tevatürle gelenler (Kur'ân gibi) ve tevatür derecesine ulaşmayanlar (parmaklarından su akması, dokunduğu ve dua ettiği yemeyin çoğalması gibi) olmak üzere ikiye ayrılır.

Kur'ân, inşikak-ı kamer, Hz. Peygamber'in parmaklarından suların akması ve duası ile yemeyin artması, geçmiş ve gelecekle ilgili olarak gaybtan haber vermesi, Hz. Peygamber'in, Hz. Ali'nin başına dizini koyup yatması, durumun uzaması üzerine Hz. Ali'nin ikinci namazını kılamaması ve güneşin batması, durumu öğrenen Resûl-i Ekrem'in duası ile güneşin geri dönmesi ve Ali'nin namazını kılması, parmaklarından su akıtması ve dokunması ile onun artması, duası ile yemeyin çoğalması, ağacın konuşması ve çağırdığında gelmesi, hurma kütüğünün inlemesi, yemeğin tespih etmesi, çakıl taşlarının konuşması, hayvanların Hz. Peygamber'le konuşması, ölüleri diriltmesi ve onlarla konuşması, hasta ve sakatları iyileştirmesi, duasının kabul edilmesi, dokunduğu şeyleri bereketlendirmesi ve başka şeylere dönüştürmesi, gaipten ve gelecekte haber vermesi, düşmanlarına karşı korunması, ümmi olduğu halde din ve dünya ilimlerini bilmesi, meleklerin ve cinlerin ona haber getirmeleri, yardımcı olmaları ve itaat etmeleri, nübüvvetine dair delail ve işaretler, doğumu esnasında görülen mucizeler.

Kadı İyaz, Hz. Peygamber'in mucizelerine ayırdığı bölümün sonunda değerlendirmede bulunurken Hz. Peygamberin, diğer peygamberlerden mucizelerinin çokluğu ve açık seçikliği ile ayrıldığını kaydetmektedir. Sayı çokluğunu, Kur'ân'ın baştan sona kadar mucize oluşu, gayptan haber verışı, kıyamete kadar mucizeliğinin devam etmesi gibi örneklerle açıklamakatadır. Açık seçik oluşuna da Kur'ân-ı Kerimi örnek göstermektedir.⁵⁵

Muhammed Hamidullah ise *İslam Peygamberi* 'nde, şu mucizelere yer vermiştir:

⁵⁴ (Siretü İbn İshak, Rabat, 1967'den ofset Konya 1981, s. 257-264).

⁵⁵ Kadı İyaz, *eş-Şifâ bi ta'rifi hukuki'l-Mustafa*, Kahire 1977, I, 341-349,523-533.

Hız. Peygamber'in bir putperestin ölmüş olan kızını diriltmesi, doğuştan dilsiz olan bir çocuğu iyileştirmesi, bir ağacın Resûlullah'a koşarak gelmesi, ayın ikiye yarılması, bir savaşta gözü yerinden çıkmış olan sahâbîyi iyileştirmesi, sırtını dayayarak hutbe okuduğu hurma kütüğünün inlemesi ve Resûlullah'ın onu teskin etmesi, karanlık ve yağmurlu bir gecede yolculuk yapma durumunda olan bir sahâbîye verdiği asanın yol boyunca bir lamba gibi önünü aydınlatması, az miktar bir su veya yiyecekten çok sayıda insanı doyurması, bir olayı olmadan önce haber vermesi veya bulunduğu yerin çok uzağında cereyan eden olayları anında bildirmesi...⁵⁶

2. Kelam Literatüründe Hz. Peygamber'in Mucizeleri

Eş'arî kelam âlimi Bakıllânî, mucizeyi melek, cin ve insan dahil yaratıkların değil, semaya tırmanmak, Dicle nehrini üzerinden atlayıp geçmek, dağları taşımak gibi yalnızca Allah'ın kudreti dahilinde olan iş olarak tanımlamaktadır. Ona göre mucize, insanın kudreti dahilinde olup da yapmaktan aciz bırakıldığı şey değil, sadece Allah'ın kudretinde olan iştir. Dolayısıyla sarfe görüşü mucizeyi izahta isabetli değildir. Yine ona göre Kur'an'ın nazım ve belağatindeki mucizeliği, hissî mucizelerden daha üstündür. Çünkü hissî mucizeye konu olan olaylarda birtakım şüphelerin arız olması mümkündür. Kur'an'ın belağatinde ise hiçbir şüphenin arız olması söz konusu değildir.⁵⁷

Kelam ve hadis kitapları Hz. Muhammed'e verilen hissî mucizeleri onun şahsı/bedeni ile ilgili olanlar ve şahsının/bedenin dışında meydana gelenler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bunlardan birincilere örnek olarak baba ve annesi tarafından nurunun sulbüne ve rahmine intikal ettiği kimselerin alınanda bir nurun parlaması,⁵⁸ Hz. Peygamber'in kendisinden önce ve sonra hiçbir insanda toplanmamış olan güzel ahlak ve üstün meziyetleri bir arada buldurması, yüksek yaratılışı, birbiriyle gayet uyumlu olan endam ve uzuvları⁵⁹ geçmiş ilahi kitaplarda maddi ve manevi vasıfları ile zuhur edeceği zamanın haber verilmesi ve ona tabi olacaklarla taraftarlarının vasıflarının anlatılması. "Onlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncilde yazılı bulacakları ümmi nebi olan o Resûle tabi olurlar."⁶⁰

İkincilere örnek olarak da ayın ikiye ayrılması;⁶¹ İsrâ ve Mi'rac olayları, ağacın yürüyüp gelmesi,⁶² taşın Hz. Peygamberle konuşması,⁶³ üzerinde hutbe okuduğu hurma kütüğünün inlemesi ve Hz. Peygamberin okşaması ile sesinin kesilmesi;⁶⁴ kendisine yedirilmek üzere kızartılan zehirli koyun etinin dile gelerek, zehirli olduğunu söylemesi⁶⁵, parmaklarından su akıtması, devenin halinden yakınması⁶⁶, bir bulutun Resûlullah'ı devamlı gölgelendirmesi⁶⁷ gösterilebilir⁶⁸.

⁵⁶ (Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 135-138).

⁵⁷ Bakıllânî, (*İ'cazü'l-Kur'an*, s.53-62).

⁵⁸ *A'lamün-nübüvve*, s. 132; *Delailü'n-nübüvve* s. 89; *Tarihü't-Taberi*, 2/6

⁵⁹ Buhârî, "Menakıb", 23; Müslim, "Fedail", 1-3.

⁶⁰ el-A'raf 7/ 157.

⁶¹ Kamer 54/1; Buhârî, Menakıb 27; Müslim, Sıfatü'l-münafikin 8

⁶² (İbn Mace, Fiten, 23)

⁶³ (Müslim, Fedail 2)

⁶⁴ (Buhârî, Menakıb 25)

⁶⁵ (Ebû Dâvûd, Diyat 6; Buhârî, Tıb 55; Müslim, Selam 18)

⁶⁶ (İsfihanî, Delailü'n-nübüvve, 326)

⁶⁷ (İsfihanî, *Delailü'n-nübüvve*, s. 126)

Sonuç

İnsan zihninin mantık yapısı birbirinden çok farklıdır. İnsanların bir kısmı Hz. Hatice ve Hz. Ebû Bekir örneklerinde olduğu gibi Peygamberimiz'e bütün benlikleri ile inanmışlar ve İslâmî hükümlerin açıklanması üzerine başka bir araştırmaya gerek duymamışlardır. Çünkü onların mucizeye ihtiyaçları yoktu. İnsanların bir kısmı Ebû Cehil ve Ebû Leheb örneklerinde olduğu gibi akli bir tarafa bırakıp inatçılıklarını öne çıkarmışlardı. Onlar mucize olsa da olmasa da inanmazlar ve Peygamber'in sihribaz ya da kahin olduğunu iddia ederlerdi. Üçüncü bir kısmı insan ise araştırmacı bir tabiata sahiptiler. Bunlar Peygamberi tasdik için deliller araştırmaktadırlar. Mucizeler işte bunlar üzerinde etkilidir. Mucizeler insanın gönül ve zihnine sığmayan şeyleri kabul etmesi için zorlayan olaylardır. Mucize bir nevi zor ve cebir vasıtasıdır. Cebir ve zor altındaki iman ve teslimiyet ise bir değer taşımaz. Kur'ân'da bu konu şöyle ifade edilir: "Ona Rabbinden (başkaca) mucizeler indirilmeli değil miydi?" derler. De ki: Mucizeler ancak Allah'ın katındandır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine okunmakta olan kitabı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi? Elbette iman eden bir kavim için onda rahmet ve ibret vardır."⁶⁹

Peygamberler Allah'ın emir ve buyruklarını insanlara tebliğ ederlerken öncelikle akli ve mantikî delillere başvurmuşlardır. Basîret sahibi, temiz fitratlı ve önyargısız kimseler onların mesaj ve öğretilerinden hareketle doğru sözlü olduklarını kabul etmişler, ayrıca bir mucizeye ihtiyaç duymamışlardır. Ancak bazı insanlar akli ve mantikî delillerle yetinmeyerek peygamberlerden mucize getirmeleri talebinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine de peygamberler doğruluklarının kanıtı olarak hidayet mucizeleri göstermişlerdir. Buna rağmen inanan bir üçüncü grup ise peygamberlerden hissî mucizeler getirmelerini talep etmişlerdir. Bu taleplere teklifi mucize denilir. Kur'ân, özellikle sonuncu kategoriye giren talepleri olumlu karşılamamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Buhârî, *Sahih*, İstanbul, 1992.

Müslim, *Sahih*, İstanbul, 1992.

İbn Mace, *Sünen*, İstanbul, 1992.

Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi* (çev. Salih Tuğ), İstanbul 1980.

İbn İshak, *Sîretü İbn İshak*, Rabat, 1967'den ofset Konya 1981.

İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, (Darü'l-fikr) Kahire ts.

Faruk Yılmaz, *Kur'ân Mucizesi*, İstanbul 1983.

Ferid Vecdi, *es-Sîretü'n-nebeviyye tahte dav'i'l-ilm ve'l-Ielsefe*, Kahire 1993, s. 184-191:

Ebû Bekir el-Bakillani, *I'cazü'l-Kur'ân*, Beyrut ts.

Taberi, *Tarih*, Ankara 1954.

Ebû Nuaym el-İsfehâni, *Delailü'n-nübüvve*, Beyrut ts.

Maverdi, *A'lamu'n-nübüvve*, Bağdad 1901.

Kadı İyaz, *eş-Şifa*, kahire 1977.

⁶⁸ Sabunî, *el-Bidaye fî usûli'd-dîn*, s. 48-53.

⁶⁹ (el-Ankebût 29/50-51)

Nedvi, *Asr-i Saadet*, İstanbul 1985.

M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, İstanbul 1987.

Namık Yazıcı, *Peygamberlerin Mucizeleri*, İstanbul 1987.

Ahmed Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa*, İstanbul 1966.

M. Watt, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, Ankara 1982.

Sabuni, *el-Bidaye fî usûli'd-dîn*, İstanbul 2011.

İlyas Çelebi, *İslam İnancında Gayb*, İstanbul 1996.